

FOTO: BERTILENEVÅG ERICSON/TT

Dömnda Fredrik: ”Förutfattade meningar råder i rättsväsendet”

Fredrik dömdes till sex års fängelse av Stockholms tingsrätt för fem år sedan. ”Det var skrämmande att veta att folk utan lämplig utbildning sitter och dömer”, säger han.

Du blev dömd till sex års fängelse i tingsrätten, vilket sedan sänktes i hovrätten till fem år. Hur upplevde du själva rättegången?

– Jag upplevde att de från början ansåg mig skyldig och att jag behövde bevisa mig oskyldig. Nämndemännens, domarens och åklagarens blickar och attityder dömde ut mig på en gång.

Vad tänker du om nämndemannasystemet? Hur upplevde du de nämndemän som satt med i tingsrätten under rättegången?

– Det var skrämmande att veta att folk utan lämplig utbildning sitter och dömer i domstolen. Varför ska vanliga människor med sina fördomar ges en sådan stor makt?

Hur tyckte du att tingsrättens kultur och miljö skiljer sig från hovrättens?

– Man blev tagen på större allvar i hovrätten. Jag hade förvisso en bättre advokat då. I tingsrätten var allt en enda cirkus. Där var advokaten väldigt kompetent och snabb efter rättegången, vad gällde att lämna in sina fakturor med skyhöga arvoden, framför en.

Hur ser du på det svenska rättsväsendet?

– Jag tycker att det är otryggt och osäkert. Det är inte osannolikt att det finns människor som blir dömda i Sverige som inte lyckats bevisa sig oskyldiga på grund av att många försvarsadvokater är korrumperade pengajägare. Det känns som att det finns massor av förutfattade meningar som råder i rättsväsendet, vilket kanske också speglar människosynen som råder i samhället.

Fredrik heter egentligen något annat.

BIRGITTA STOLT

leda till att nämndemännen blir osjälvständiga i förhållande till rättens ordförande, säger han.

– Vi ska ha starka domare som vågar stå upp även mot statsmakten om det behövs, säger han.

Men om det inte fungerar med nämndemän vad bör vi ha istället?

– Det kräver en långtgående analys. Vi behöver se över hela rekryteringen av nämndemännen, vilket kommer att ta tid. Men det finns förslag på att de försvinner helt från hovrätten och att de får en rådgivande roll i tingsrätten, att de inte får döma. Kanske skulle vi kunna ha juryrättegång, som i USA.

Sveriges rättsväsende är ett av världens säkrare rättssystem, och det finns en del förtroendekapital att beta av, men om vi inte förändrar systemet finns det risk att förtroendet för rättsstaten urholkas.

BIRGITTA STOLT

förändra strukturer

Överlag inom rättsväsendet måste man titta mer på varför en person står anklagad för ett brott, och se till helheten när man ska döma ett mål.

Zayera Khan

en kort introduktion i målet innan rättegången börjar. Det är få yngre personer som inte är pensionärer som kan ta de långa målen. Nämndemän får 500 kronor i arvode per dag och man kan få ersättning för

inkomstbortfall om man är anställd. Men hur många kan vara borta från sina jobb flera dagar eller veckor i sträck? frågar sig Zayera Khan.

NÄR VI PRATAR OM alternativet till nämndemän i domstolen så tycker hon att vem som helst över 18 år utan ett kriminellt förflutet skulle kunna sitta som nämndeman. Och att man istället skulle titta på faktorer som demografi, ålder, etnicitet och strunta i det politiska systemet när man väljer ut en mix av olika nämndemän i ett mål. Nämndemännens insyn är viktig som motpol till domarna, tycker Zayera, och säger att de borde ha mer att säga till om, inom lagens ramar och målets art. Hon ut-

trycker även att hon är kritisk till hur själva rättsprocessen ser ut i dag.

– Jag har under mina mål sett en hel del bristande förundersökningar från brottsplatser. Jag har sett hur man misstänkt gör DNA-prover, och förhör som varit undermåliga eller bristande. Att man som polis eller väktare glömt att ställa kontrollfrågor. Överlag inom rättsväsendet måste man titta mer på varför en person står anklagad för ett brott, och se till helheten när man ska döma ett mål. Om en person åker in två gånger för ett liknande brott, då har vi misslyckats som samhälle att hjälpa människor på rätt sätt.

BIRGITTA STOLT

NÄMNDMÄNNENS HISTORIA:

En nämnd bestående av lekmän har kunnat delta i domandet sedan landskapslagarna på 1200-talet. Genom Kristoffers allmänna landslag 1442 blir nämndmål den vanligaste processformen och med 1734 års lag blir det möjligt för en enig nämnd av tolv man att gå emot häradshövdingen. Lagen utgör en kodifiering av rättspraxis sedan 1600-talet.

Med rättegångsbalken 1948 minskar antalet nämndemän. Nämnden har fortfarande kollektiv rösträtt. I och med 1971 års tingsrättsreform klagas att brottmål ska handläggas av domare och nämnd. Nämnden ska bestå av fem personer, men är domför med fyra. Enskilda nämndemän får nu möj-

FOTO: JESSICA GOWITT

lighet att skriva en skiljaktig mening.

1977 införs nämndemän också i hovrätt och kammarrätt, med individuell rösträtt. Den kollektiva rösträtten består i första instans till 1983. Den 1 juli 1983 ersätts den med individuell rösträtt, och själva nämndeiden faller på det viset. Nämndemännen blir med detta rena lekmanadomare. Antalet nämndemän minskas till tre.